

Якісний аналіз виконання цієї вправи показав, наявність певних особливостей процесу словотворення в молодших школярів із ТПМ, що відбилося в значній кількості різноманітних помилок при утворенні слів за допомогою суфіксів, а саме: заміна словотворення словозміною (множиною або різними відмінками слова - *ліс – ліси, лісів*), ці помилки переважають над іншими – 56,5% учнів 3-х класів, 50% учнів 4-х класів; ненормативне вживання суфіксів, сполучення несумісних морфем та змішування за значенням суфіксів слів (*кущар, хлібар*) – 19% учнів 3-х класів, 22,3% учнів 4-х класів; заміна словотворення добром слів, різних за значенням, але схожих за звучанням (*вода – водій, водохід, водопровід*) 18% учнів 3-х класів, 16,6% учнів 4-х класів; заміна словотворення словами на основі смислового наближення (*хмара – небо, літак*) та добір синонімів (*хата – будинок*) – 6,5% учнів 3-х класів, 11,1% учнів 4-х класів.

Аналіз результатів виконання завдання молодшими школярами з нормальним мовленнєвим розвитком показав, що учні використовують суфікси з різними значеннями: суфікси зменшено-пестливого відтінку (*лісочок, хмаринка*); суфікси, що означають осіб за діяльністю, професією, родом занять (*лісник, садівник*); суфікси з відтінком згрубілості чи збільшення (*ручище*).

Порівняльні дані виконання завдання молодшими школярами з ТПМ та учнями з нормальним мовленнєвим розвитком свідчать, що в роботах дітей із ТПМ використано набагато менше різноманітних суфіксів. Найчастотнішими виявилися суфікси першої групи (75%), у незначній кількості зустрічаємо приклади з другою групою суфіксів (15%). Отже, ці суфікси вживаються учнями з ТПМ не часто, проте суфікси третьої групи вживаються ненормовано, учні утворюють неіснуючі в українській мові слова з суфіксом *-ищ* (11%). Молодші школярі з ТПМ поряд із суфіксами іменників також вживають і суфікси прикметників та дієслів – *казковий, морський* (10%). Таке утворення слів було виконано успішніше, ніж суфіксально-іменникове і є, на наш погляд, більш доступним для учнів з ТПМ, що пояснюється бідністю їх словникового запасу, зокрема, недостатністю суфіксальних іменників у їх мовленні.

У 19,4% учнів 3-х класів, 13,8% учнів 4-х класів, спостерігалася відмова від виконання завдання. Школярі не усвідомлюють вимог запропонованих у завданні, не здатні використовувати допомогу.

Таким чином, результати дослідження дозволили зробити висновок про те, що наявність особливостей засвоєння теоретичних знань та сформованості умінь про суфікс в учнів молодших класів з ТПМ вимагає детальної розробки спеціальної методики педагогічного керівництва цим процесом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бартенева Л.И. Подготовка детей с ОНР старшего дошкольного возраста к овладению орфографией: Автореф. Дис. Канд. пед. наук: 13.00.03/ - К.: 2000. – 21 с.
2. Богоявленский Д.Н. Усвоение грамматических понятий / Д.Н.Богоявленский // Актуальные проблемы методики обучения русскому языку в начальных классах: сб. науч. работ. – М.: Педагогика, 1977. – 198с.
3. Ревуцька О.В. Словотворча робота як засіб збагачення лексичного запасу молодших школярів і тяжкими вадами мовлення (ТВМ): Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 2003. – 20 с.
4. Соботович Е.Ф. Психолінгвістическа структура речевої діяльності и механізми ее формування. – К.: ИСМО, 1997. – 180 с.
5. Трофименко Л.І. Формування лексико-граматичної сторони мовлення у дітей п'ятого року життя із загальним недорозвитком мовлення: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.03/ - К.: 2004. – 20 с.

УДК 376 – 056.263.016: 51

ГУСЛИСТИЙ ПЕТРО ГРИГОРОВИЧ – ВІТЧИЗНЯНИЙ СУРДОПЕДАГОГ МИНУЛОГО СТОЛІТТЯ (ДО 111- ОЇ РІЧНИЦІ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

Гроза Е.П.

кандидат педагогічних наук, доцент
Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М.П.Драгоманова

Відзначаючи таку знаменну дату, як 175-річчя з дня заснування Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова і перегортаючи сторінки його історії та конкретно становлення кафедри сурдопедагогіки, ми мали нагоду пригадати тих колег-дефектологів, які готували кадри для спецшкіл і вписували змістовні сторінки історії про підготовку кадрів до роботи з глухими та слабочуючими дітьми. Серед таких викладачів заслугове

уваги і пошани Гуслистий Петро Григорович, ім'я якого занесене до понятійно-термінологічного словника у 2003 році та до дефектологічного, який опубліковано в 2004 році.

Сучасне покоління студентів навчається у закладі, який носить ім'я видатного громадського діяча минулого століття М.П.Драгоманова. Гуслистий П.Г. працював на кафедрі сурдопедагогіки у 70-і роки радянського періоду і викладав методику викладання природознавства в школах для дітей з порушеннями слуху, керував педагогічною практикою. Він педагог-практик, український дефектолог, вчений-кандидат педагогічних наук, доцент. Саме в цей час закладався фундамент цілеспрямованої підготовки сурдопедагогічних кадрів, а випускники тих років посідали і посідають посади вчителів, вихователів, реабілітаторів, завучів і директорів спеціальних шкіл для глухих та слабочуючих учнів.

Роки життя Петра Григоровича – 900 - 1984 рр. Протягом тривалого часу він працював викладачем математики у спеціальних школах : Запоріжжя, Харкова, Києва. Гуслистий П.Г. добре знав процес навчально-виховної роботи, певний час працював і завучем школи. Разом з тим, він є автором підручників з математики та мови, саме „Читанки для 6 класу школи глухонімих”. Підручники з математики Гуслистий П.Г. написав для дітей молодшого шкільного віку (для підготовчого та першого класу). З цього факту можна зробити висновок, що Гуслистий П.Г. мав широкий діапазон знань як з гуманітарних, так і з природознавчих наук. Його творча робота співпала з радянським періодом розвитку освіти. Так, досить змістовну роботу опублікував Петро Григорович на тему „Формування моральних уявлень і понять в учнів початкових класів школи глухонімих”. Цей посібник допоміг не одному майбутньому сурдопедагогу розв'язувати актуальні завдання виховання дітей, підготовлювати їх до життя у суспільстві.

Багато доброго зробив Гуслистий П.Г. і на посадах науковця. Так, у 1949 -1955 рр. він працював у науково-дослідному інституті Міністерства освіти України (на той час УРСР). На цей період, тобто в післявоєнні роки, науковцям-дефектологам і взагалі всім освітянам, доводилося сприяти відновленню спеціальних шкіл, забезпечувати їх новими програмами, посібниками, підвищувати кваліфікацію наявних кадрів. Для цього проводилися конференції з актуальних питань теорії та практики, доводилося здійснювати вивчення передового досвіду роботи в школах та узагальнювати найкращі здобутки і доводити їх до практичних працівників шляхом публікування.

У 1955 - 1958 рр. інститут дефектології „влився” в науково-дослідний інститут педагогіки України. Гуслистий П.Г. очолював у ньому відділ сурдопедагогіки. Співробітники цього відділу спрямовували свою роботу у напрямку пошуку шляхів підвищення якості знань учнів, реалізації програмових вимог. Центральною проблемою на той час була проблема формування у дітей з вадами слуху мови і розвитку їх мовлення. Розглядалися питання розвитку слухових сприймань дітей на основі залишків слуху, широкого значення набули види робіт, пов'язаних з доступними формами діяльності: колективними, самостійними, груповими. Широко вживалося в практиці навчання глухих дактильне мовлення. Але в більшості досліджень співробітників відділу здійснювалося дослідження труднощів учнів у засвоєнні знань з різних навчальних дисциплін, а також особливостей розуміння словесних текстів.

Зокрема, Гуслистий П.Г. у методичному листі «Навчання глухих учнів розв'язування арифметичних задач» досить докладно охарактеризував труднощі учнів такої категорії в розумінні умови задачі у зв'язку із збідненням життєвого досвіду та з обмеженою практикою мовної практики. Протягом з цим він навів прийоми роботи, які допомагають активізувати їх пізнавальну діяльність та наявних пасивний мовленнєвий запас на кожному з етапів навчання математики. Працюючи в 70-ті роки минулого століття на кафедрі сурдопедагогіки, Гуслистий П.Г. здобув наукове звання доцента.

Слід відзначити, сурдопедагогами була вся сім'я Гуслистих. Дружина Петра Григоровича - Поліна Іларіонівна була вчителькою молодших класів і великим майстром постановки звуків глухим дітям, як свідчать всі, хто її знав (Засенко Н.Ф., Ярмаченко М.Д., Савченко М.А.; Коберник Г.М., Лобурець І.М. та інші).

Учні її класів завжди характеризувалися як допитливі, із зрозумілою для сторонніх мовою, розвинені та виховані. Поліна Іларіонівна була автором кількох підручників з мови для учнів шкіл глухих, із задоволенням спілкувалася із студентами-практикантами, ділилася з ними своїми секретами педагогічної майстерності. Особливо охоче Поліна Іларіонівна допомагала, батькам учнів своїх класів у прищепленні їм найкращих особистісних рис.

Дочка Гуслистих - Алла Петрівна - навчалася на дефектологічному факультеті КДШ імені О.М.Горького, а після закінчення його викладала математику в київській школі № 6 для глухих дітей. Слід відмітити, що вона певний час викладала цю дисципліну в класах глухих дітей із затримкою розвитку. Складним моментом в роботі з такими дітьми була погана забезпеченість методичною літературою, а також були відсутні спеціальні програми та підручники. Алла Петрівна любила дітей і сміливо шукала до них індивідуальний підхід, раділася з батьками у випадках особливих і складних.

Тепер вже всі представники цієї складної династії пішли з життя, але їх пам'ятають учні, яких вони „вивели в люди“, пам'ятають і науковці, з якими працював Петро Григорович, і колеги - викладачі кафедри сурдопедагогіки, які завжди підтримували творчі зв'язки з вчителями-практиками. Не забуті добрі справи на ниві освіти цієї сім'ї сурдопедагогів, на чолі якої був Петро Григорович Гуслистий - відомий український сурдопедагог і вчений минулого століття.

Ці сторінки статті присвячені йому з нагоди 110-ої річниці з Дня народження.

УДК 376 – 056.263. 016: 51

СПОСОБИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГЛУХИХ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Гроза Е.П.

кандидат педагогічних наук, доцент
Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М.П.Драгоманова

Стаття присвячена актуальній проблемі навчання глухих учнів математики. Відомо, що дидактичний принцип активності має провідне значення в організації навчально-виховного процесу з кожної навчальної дисципліни, зокрема і математики. В даній статті в узагальненій формі охарактеризовані способи пізнавальної діяльності глухих учнів на уроках математики, які, на думку автора, виправдовують себе і сприяють досягненню мети, визначеної вчителем при вивченні певної теми.

Ключові слова: активність, активна діяльність, способи активізації, морально-вольові зусилля.

Математика як одна з основних дисциплін в школі для дітей з порушеннями слуху покликана готувати їх до трудової діяльності в умовах високого рівня науково-технічного процесу, яким характеризується сучасне виробництво. Розв'язування такого програмового завдання неможливо без високого рівня знань з математики випускників навчального закладу.

У світлі сучасних вимог до школи закономірно загострюється питання про арсенал різноманітних педагогічних способів більш ефективного впливу на учнів. Серед основних ознак сучасного уроку математики в школі глухих, особливо в молодших класах, виділяється вимога забезпечити активну діяльність учнів до оволодіння знаннями, уміннями і навичками.

Вивчаючи літературу з даної проблеми, ми виявили різний підхід авторів до її розгляду, різноаспектний підхід до з'ясування найбільш суттєвих питань даної проблеми. Деякі автори розглядають пізнавальну активність учнів як діяльність, інші - як рису особистості. Деякі вчені підходять до визначення пізнавальної активності як до мети діяльності, інші - як до засобу її досягнення, треті - як до результату. Все це свідчить про складність проблеми, її важливість і актуальність. Всі автори сходяться на одному: неправомірно зводити пізнавальну активність до простого напруження інтелектуальних і фізичних сил учнів. Очевидно слід розглядати її як якість діяльності особистості, яка проявляється у ставленні учня і до змісту, і до процесу діяльності, його стремління до ефективного оволодіння знаннями і способами діяльності за оптимальний час, в мобілізації морально-вольових зусиль на досягнення навчально-пізнавальної мети.

Найбільш різносторонній, а тому, на нашу думку, і більш глибокий підхід до проблеми характеризує таких авторів як Харламов І.Ф., Шамова Т.І., Ерднієв П.М., Савченко О.Я., Максименко С.Д. Всі вони в тому чи іншому випадку спиралися на досвід вивчення математики в початковій школі, тобто на етапі формування навчальної діяльності учнів у цілому.

Фізіологічною основою пізнавальної активності прийнято вважати неузгодженість між конкретною ситуацією, що повстає перед людиною і минулим її досвідом. Відомий російський психолог радянського періоду розвитку психологічної науки Гальперин П.Я. - автор теорії поетапного формування знань - трактує функціонування системи керування, що забезпечує активний зв'язок організму з зовнішнім середовищем наступним чином: „Коли подразнення, що поступає до мозку, не співпадає з можливостями автоматичного реагування, ця неузгодженість веде до переключення подразнення на інші центри, де воно трансформується в потребу. А потреба безпосередньо реакції вже не викликає, вона виступає як стимул до діяльності. Ця задача тепер стосується нової інстанції центральної нервової системи, яка і бере на себе дію потреби”.